ר׳ נחום דער ליינוועבער

אונד

דער הונדסזאטטלער

גאָטט שיטצט דיא אונשולד.

איינע וואהרע אונד האֶכסט מאָראלישע ערצעהלונג געצאָגען
אויס דעם ארביה דער יודענגעמיינדע צו קיעוו אין רוסלאנד.

נאכערצעהלט פאָן

לודוויג פארגעס.

Budapest 1874.
Verlag von M. E. Löwy's Sohn.

26 יעדער נאכדרוק איזט פֿערבעהאלטען.

פערלאג פאָן ר׳ מרדכי אפרים לעווי׳ס זאָהן בוכהאנדלונג
קאָניגסגאססע נר. 2 אין בודאפעסט.

צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו!

אין קליין-רוסלאנד, אין דעם גובערנעמענט קיעוו, דורכשטריך פאָר אונגעפעהר 40 יאהרען איין קרעמער דאס לאנד, דען מאן אלגעמיין נור אונטער דעם נאמען הונדסזאטטלער קאננטע. עס וואר איין מאן דער מיט פערשיעדענען קינדערשפיעל, ווערקצייגע, קארטען אונד זאָנסטיגען קלייניגקייטען צום הויזגעברויכע האנדעלטע, אויף דען דאָרפערן אונד פלעקען אָפט אנזעהנליכען אבזאטץ פאנד. יענען שפיטצנאמען ערהיעלט ער דורך דיא צווייא גראָססע הונדע, דיא ער איבעראלל מיט צופיהרען אונד מיט איינעם טהיילע זיינער וואארען צו בעפאקען, מיטהין גלייכזאם צו זאטטעלן פפלעגטע. איין יונגעס ווייבסבילד, דאס ער פיר זיינע פרויא אויסגאב, וואר זיינע געוואָהנליכע בעגלייטערין. איבער דיעזען מאן, ווארדען זאָ מאנכע איבלע נאכרעדען אין דעם דאָרפע אונד אין דער גאנצען אומגעגענד געוועכסעלט; דאָך מיט געוויססהייט קאָננטע קיינער עטוואס אונביליגעס פאָן דעמזעלבען אנגעבען.

אום עבען דיעזער צייט לעבטע אויף דעם לאנדע אין איינעם קליינען אָפפענען מארקטפלעקען איין יודע, נאמענס ר' נחום, איין ליינוועבער פאָן פראָפעססיאָן, איין פאטער פאָן זעקס קינדערן, איין איבעראויס פראָמער מאן, נור בלוטארם וועגען זיינע צאהלרייכע קינדער, דיא זיינע פראָפעססיאָן, זאָ פלייסיג ער אויך ארבייטעטע, ניכט ערנעהרען קאָננטע, עס פערגינגען אָפט גאנצע וואָכען, וואָ דיעזע אונגליקליכע פאמיליע קיינען ווארמען ביססען אס, זאָנדערן נור מיט שווארצעם טראָקענען בראָדע זיך נעהרטע. דעססען פרויא ניכט מינדער פראָם אונד רעליגיעז, ערטרוג דאז עלענד מיט גראָססער דעמוטה אונד ערגעבענהייט, זיא טראָסטעטע איהרען מאן ווען ער פאָן זאָרגען געבייגט דען קאָפף הענגען ליעס, מיט דער אויסזיכט אויף חלק לעולם הבא. — איינסט קאם דיעזער קרעמער אונד זיינע אנגעבליכע פרויא געראדע צו איינער צייט, וואָ דיא נאָטה דיעזער אונגליקליכען פאמיליע אם גראָססטען וואר, דער ארמע יודע זאָללטע איינעם הארטען גלייביגער ניכט-מינדער אלס 4 רובעל בעצאהלען, פיר זאָ מאנכע קלייניגקייטען אן עסוואארען, וועלכע דיעזער איהם בארגטע, אָדער דעם אנדערן מאָרגענס זיינע האנדווערקסגערעטהע זיך אויספפענדען לאססען. אים גאנצען הויזע וואר ניכטס מעהר, אום זיך דאראויף דיא שולד אויסלייהען צו קאָננען, ניעמאנד וואָללטע איהם אויף זיין עהרליכעס וואָרט דיעזעס געלד פאָרשטרעקען — דיא ארמע פרויא ראנג דיא הענדע, דער מאן זאס הינטער זיינעם וועבערשטוהלע, שטום טהרענענד אונד צור ארבייט אונפעהיג, דיא קינדער שריען אום בראָד — אלס דער קרעמער דיעזעם יאממער איינע ווייל צוגעזעהען אונד צוגעהאָרט האטטע, זאגטע ער עטוואס מיטליידיג: וואָהלאן, היער וויל איך מיך אינס מיטטעל לעגען. איך בין זאָ עבען אים בעגריפפע צו איינעם מיינער

פֿאַרליגליכען קונדען צו געהען, אום איינע אנזעהנליכע סוממע זילבער רובעל איינצוקאססירען; אונד איינינע נייע וואארען אבצוהאָלען, קאָממט מיט ליבער נחום אונד העלפֿט מיר טראגען, איך ווערדע דיך גוט בעלאָהנען, — ווילל דיר דיא 4 רובעל פֿאָרשטרעקקען, אונד דיר דיינען הארטען גלייביגער פֿאָם האלזע שאפֿפֿען — איבערהויפּט ווען איך מערקע, דאס דו צו איינעם געשעפֿטע דיך אנלאססעסט, זאָ ווילל איך דיך אָפֿטערס בעשעפֿטיגען אונד דיא נאָטה ווירד דאן פֿאָן דיינעם הויזע וויכען, עס זאָלל דיך באלד בעססער אלס דיין ערוואַרטער וועבערסטוהל נעהרען! — צו בעמערקען איזט: אלס דער ארמע ר' נחום דאס וועבערהאנדווערק אין קיעוו לערנטע, וואר דיעזער קרעמער עבען אין דיעזער ווערקשטאטט, אלס געמיינער ארבייטער בעשעפֿטיגעט. ער וואר אויס דעם אויזאס, פֿאָן דאָרטהער וואר דיא בעקאננטשאפֿט מיט ר' נחום, אונד אָבצוואר דאס דיעזער קיין יודע וואר זאָ בעהאנדעלטע איהן ר' נחום דאָך זעהר גאסטפֿריינדליך, אונד ער פֿפֿלעגטע ווען ער דאָרט זיך אויפֿהיעלט, ביים דעם לעטצטערן זיין קוואַרטיר צו נעהמען. — עס לעסט זיך נון דענקען, דאס דער אנטראג, וועלכען דיעזער דעם נאָטהבעדרענגטען ר' נחום מאכטע, דיעזעם אויך זעהר ווילקאָממען וואר — דיא נאָטה איזט דרינגענד, זאגטע דער קרעמער, איך בין אויך ניכט וויללענס הייטע היער צו איבערנאכטען: קאָמם ליבער נחום, וויר וואָללען אונס אויף דען וועג מאכען, מיינע פֿרויא בלייבט אונטערדעססען היער, ביז וויר צוריקקעהרען.

עס וואר אונגעפֿעהר 4 אוהר נאכמיטטאגס, ר' נחום באט דען קרעמער נור זאָ לאנגע זיך צו געדולדען ביז ער דאז מנחה-געבעט פֿערריכטעט האט. אלס דיעזעס פֿאָללענדעט וואר, גריף ר' נחום נאך הוט אונד שטאָק, עמפֿפֿאהל זיך פֿאָן זיינער פֿרויא אונד זיינען קינדערן אונד מאכטע זיך אויף, דעם קרעמער צו פֿאָלגען, ביים איבערשרייטען דער טהירשוועללע, קיסטע ער נאך דיא מזוזה. דער קרעמער זאגטע האלבלעכעלנד: דו דיענסט דיינעם גאָטטע זעהר טריא, אבער ער לאָהנעט דיך שלעכט. — וואס איך אין דיעזעם לעבען צו וועניג ערהאלטע, ווערדע איך מיט אינטערעססען אים אנדערן לעבען ערהאלטען ערווידערטע ר' נחום גאָטטפֿאָלל, גאָטט איזט גערעכט זיין נאמע זייא געפּריזען אין עוויגקייט. — צו ערוואָהנען איזט נאָך, דאס דער קרעמער בעפֿאָר ער זיך ענטפֿערנטע איינינע שטיקע געלד אויף בראָד אונד ביער הערגאב, וואָראן דיא פֿאמיליע זיך גיטליך טהאט. דיא ביידען מעננער מאָגען אונגעפֿעהר איינע קליינע שטונדע צוזאממען געגאנגען זיין, דער וועג פֿיהרטע דורך איינען וואלד, עס בעגאן דונקעל צו ווערדען בעפֿאָר זיא זיך נאָך אין דער מיטטע דעסזעלבען בעפֿאנדען. אלס זיא אן איינען קלייטלוועג קאמען בליעב דער קרעמער איינינע מינוטען שטעהען, אונד פֿפֿיף 4 מאהל נאך יעדער היממעלסגעגענד, אָהנע דאס זיין געפֿעהרטע בעגרייפֿען קאָננטע, וואס דאס צו בעדייטען האבע. נאך איינינען מינוטען רויטטע עס רעכטס אונד לינקס אים געביטע, ר' נחום ערשראק העפֿטיג, נאך העפֿטיגער וואר זיין שרעקען אלס ניין ביז צעהן קערלס הערפֿאָרשפּראנגען, אונד ביידע אומרינגטען. אונד פֿאסט איינשטיממיג ריעפֿען: ווילקאָממען הונדסזאטטלער, ווילקאָממען! וואָ שטעקטעסט דו זאָ לאנגע? אונד ווער איזט דיעזער היער?

איין נייער קאמעראד מיינט עס! ערווידערטע דער קרעמער, ארמוטה אונד נאָטה האבען איהן אין דער וועלט ביזהער גענוגזאם דורכגעבייטעלט, נון וויל ער זיך אן אנדערער לייטע בייטעל דאפיר ענטשעדיגען, ער איזט לואמר יודע — אבער איך שטעהע אייך פיר זיינע טרייע דען איך קעננע איהן שאָן לאנגע.

ווען דעם זאָ איזט, זאָ זייא ער אונז ווילקאָממען, ווען ער אויך איין יודע איזט, אין אונזערעם קרייזע הערשט רעליגיאָנס-פרייהייט. זיא ערגריפפען זיינע האנד, שיטטעלטען זיא העפטיג, גלייכזאם צור בעשטעטיגונג איהרעס בונדעס. — שטום אונד ציטטערנד שטאנד דער אונגליקליכע ליינוועבער, דאס מאן איהם זאָ העלפען וואָללע, אונד אין זאָלכע געזעלשאפט איינצופיהרען, בעאבזיכטיגטע, דאס האט ער אין דען וואָרטען דעס קרעמערס, דען ער ביז יעטצט אלס איינען עהרליכען מאן צו קעננען גלויבטע ניכט פערמוטהעט.

יעטצט ערעפפנעטע דער קרעמער, דער אלס אנפיהרער דער באנדע זיך בעטרוג, וואס הייטע פאָרצונעהמען זייא.

„איין רייכער איוועלער" זאגטע ער, אונגעפעהר איינע האלבע מיילע פאָן היער וואָהנהאפט, דעססען איהלע גאנץ אבזייטיג ליעגט, דער וועגען זיינעס פאָרגעריקטען אלטערס אונד וועניגען געזינדעס, ניכט צו פירכטען איזט, דיעזער האט פאָריגע וואָכע איינע ערבשאפט מיט 3000 רובעל בעהאָבען, וועלכע וויר בעססער ברויכען קענטען אלס ער, עס ווערדען, איינִיגע אונזערער לייטע זיך דאהין בעגעבען, דאָרט איזט איין גוטעס געשעפט צו מאכען. ווירטה, ווירטהין אונד מעגדע מיססען געבונדען אונד געקנעבעלט ווערדען, דיא צווייא איוועלער בורשען מערקען עס פיעללייכט גאר ניכט, מערקען זיא עס, אונד שטעלען זיך צור געגענוועהר, זאָ מיססען דיא אונזעריגען אללעס, וואס דאָרט זיך רעגט, ניעדערמאכען.

מאן שטיממטע דיעזען פאָרשלאגע איינמיטהיג בייא, אונד פערטהיילטע דיא ראָללען צור אויספיהרונג אויס. אונזערעם ליינוועבער, דא ער נאָך נייליג אין דיעזעם געשעפטע וואר, ווארד דאס בלאָסע שילדוואכע שטעהען, צוגעטהיילט. דער לעזער קאן זיך נון איינען בעגריף מאכען, וויא עס דעם אונגליקליכען אבער פראָמען מאן צו מוטה וואר, זיין רעליגיעזעס געפיהל, דאס ניע נאָך פרעמדען גוטע געליסטעטע, עמפאָרטע זיך געגען דיעזען אנשלאג, אונד דעננאָך געטרויעטע ער זיך ניכט געגען דיעזעס פאָרהאבען דאס גערינגסטע איינצווענדען, דען ער וואוסטע, דאס איהם זאָלכעס אונענדליכע ליידען, אָדער גאר דאס לעבען קאָסטען ווירדע; דער געדאנקע אן זיינע פרויא אונד קינדער מאכטע דאס ער אללעס איבער זיך ערגעהען ליעס, אינדעם ער האָפטע דאס גאָטט דען שולדלאָזען ענדליך דאָך רעטטעט. —

דער איינברוך גינג נאך וואונש פאָן שטאטטען, דער איוועלער אונד זיינע פרויא ווורדען אים שלאפע איבערפאללען, אללע וואָרען שאָן געבונדען אונד געקנעבעלט, עהע נאָך איינע שפור פאָן דיעבען בעמערקט ווורדע, אבער דיא רייבער פאנדען ניכט וואס זיא זוכטען. דאס קאפיטאל, וועלכעס דעם איוועלער איינגעגאנגען, האט ער אין קיעוו בייא קויפלייטען אויף ציזען אנגעלעגט. — דער איוועלער אונד זיינע פרויא מוסטען דעסוועגען, הארטע לייִגונג ערדולדען. — דיא רייבער פאקטען צוזאממען, וואס זיך פאָרפאנד,

אונד איך וואלדע טהיילטען זיא דיא בייטע, אָדער בעססער דען רויב — אויף אונזערען וועבער קאמען 5 רובעל, דער קרעמער אונד דער וועבער גינגען נאך הויזע, אונד דיא רייבער צערסטרייטען זיך אים וואלדע.

אלס צעטלטערער זיך מיט זיינעם אנגענבליכען פערזאָרגער אליין זאה, מאכטע ער דעמזעלבען דיא ביטטערסטען פאָרווירפע, דאס ער איהן צו מיינער זאָ טענדליכען טהאט פערלייטעט האבע, ער שוואור דאס ער ליעבער הונגערס געשטאָרבען ווערע, עהע ער דיעזען גאנג געמאכט העטטע, — ער וואָללטע יעטצט דיא איהם צוגעפאללענען רובעל וויעדער צוריקגעבען. עס מיט בלוטגעלד, זאגטע ער, איך ווערדע ניע דיעזער נאכט געדענקען, אָהנע צו בערייען, דאס איך אום ליעבע צו מיינער פרויא אונד מיינען קינדערן דיא האנד צו דיעזעם בובענסטיקע באָטה.

דער קרעמער האָרטע דיא גאנצע רעדע געלאססען אן, נור דיא 5 רובעל שאָב ער צוריק, זאָ אָפט דער וועבער זיא איהם געבען וואָללטע. בעהאלטע זיא! זאגטע ער, איך גלויבע דאס זיא דיר פייגע מעמע זויער צו פערדיענען קאמען. געדענקע, דאס פיעלייכט מאָרגען דיין וויב אונד דיינע קינדער פערהונגערן, ווען דו יעטצט דיין געלד ניכט ניממסט, וועלכעס דאָך דעם אייגענטליכען הערן ניע מעהר צוריקקאָמען וויד. וויללסט דו אויס פראָממער דוממהייט מיין מלאטער טייפעל בלייבען, זאָ בלייבע עס! איך האבע דיר וועניגסטענס דען וועג געלייגט, וויא דו דיר העלפען קאָננטעסט — דיך מיט געוואלט געשיידט אונד גליקליך צו מאכען, ווערע טהאָרהייט! — — נור דאס מיינע מערקע דיר קערל! פאָן אללעם וואס דו בייא אונז זאהעסט אונד האָרטעסט האלטע ריינען מונד, אונטערשטעהסט דו דיך נור איין וואָרט פערלויטען צו לאססען, זאָ ווירד דיר דיא היטטע איבערם קאָפפע אנגעצינדעט, זאָ זאלל ניכט אליין דער שטעדעל דיר צערשמעטטערט, זאָנדערן דיין וויב אונד דיינע קינדער פאָר דיינער ערדראָסטעלט ווערדען, דאס שווערע איך דיר, דו מאָגסט איינען גאָט אָדער טייפעל גלויבען. בייא ביידען! אונד דאס ווערדען געוויס נעבסט מיר פירציג ביז פינפציג בורשען מאָגליך מאכען, דיא ווערדער כאד נאָך גאנצען פירכטען.

דער טאָן מיט וועלכעם דיעזע צוזיכערונג ערטהיילט ווארדע, בעשטעטיגטע, דאס זיא ערנסטליך געמיינט זייא. — דער ארמע ר' נחום פיל דאז לעבען דער זייניגען בעזאָרגט, פערשלאָס זיינען מונד, זעלבסט זיינעם טרייען וויבע ערצעהלטע ער קיין וואָרט פאָן דעם שרעקליכען בעגעבניססע. ער זאה דען הונדסזאטטלער אין דען נעכסטען דרייא פיער וואָכען נאָך איינינגעמאל, ער ציטטערטע הייזליך, ווען דער רייבער צו איהם איינטראט אונד ווען דערזעלבע איהן צו אבענד איינלוד, וויעדער מיטצוגעהען, אנטוואָרטעטע ער בלאס: בעוואהרע גאָטט! אונד פערשמערצטע געגען דען שפאָטט זיינער צאגהאפטיגקייט.

איינינע וואָכען דאראויף ווארדע דער קרעמער וועגען פערשיעדענע רייבערייען איינגעצאָגען. דיא אנקלאגען געגען איהן ווארען געגרינדעט, דאָך ער לייגנעטע שטרענג. עס ווארדע נון בייא איהם דיא טאָרטור, אונד צוואר אין איינעם ציעמליך האָהען גראדע, אנגעווענדעט, ער איבערשטאנד דיעזע, אונד לייגנעטע נאָך אימער — ער ווארדע דאהער ניכט אליין פרייגעשפראָכען, זאָנדערן ערהיעלט נאָך פאָם געריכטע איינע שריפטליכע אנער=

קעננונג זיינער אונשולד אונד דיא ערלויבניס מיט זיינער קרעמעריי פֿריי וויא ביזהער, הערוואַליהען צו דירפֿען.

אין דער פֿאָרשטאַדט פֿאָן קיעוו וואַר איין ווירטהסהויז, וואָ ער איינצוקעהרען פֿלעגטע, בייא זיינער פֿריימאַווערדונג, בעגאַב ער זיך אויך דאַהין. עס וואַר עבען אַמאַרקט דאַזעלבסט, פֿיעלע פֿרעמדע וואַרען דאַ, אונטער דיעזען מעהרערע זיינער בעקאַננטען, דיעזע בעפֿראַגטען איהן, וויא עס איהם ערגאַנגען? אָב ער פֿיעל האַט ליידען מיססען? ער ערצאַהלטע מיט זיינער אונשולד, מיט זיינער שטאַנדהאַפֿטיגקייט, שמעהעטע מיטאונטער איבער דיא גערעכטסבאַרקייט, דיא אויך איינען אונשולדיגען איהרע אונערביטטליכע שטרענגע פֿיהלען לעסט. ער וואורדע בעדויערט, פֿאָן פֿיעלען צו זיינער בעפֿרייאונג בעגליקווינשט.

אונטער דיעזען געסטען בעפֿאַנד זיך אַבער איינער פֿאָן דעם דער קרעמער קיינע אַהנונג האַטטע, דאַס דערזעלבע באַלד זיין ערקענטליכסטער פֿערפֿאָלגער זיין ווירד, אונד דיעזער וואַר — דער פֿרייאַן פֿאָן קיעוו — ניעמאַנד קאַננטע איהן, אונד ניעמאַנדען גאַב ער זיך צו ערקעננען. איינזאַם אונד שטיל זאַס ער בייא זיינעם קרוג ביער אין איינעם עקע דעם ציממערס — דיעזער פֿרייאַן וואורדע עבען איין יאַהר פֿריהער צור נאַכטצייט אויסגעראויבט, אונד יעצט, וויא ער דען קרעמער איינטרעטען זאַה, ערקאַננטע ער דען ראָק דעסזעלבען, פֿיר איינעס זיינער געראויבטען קליידער, אונד דען אַנצוג זיינער בעגלייטערין פֿיר דאַס זאָנטאַגסקלייד זיינער אייגענען פֿרויא. דיעזער ענטפֿערנטע זיך גאַנץ לייזע אויס דעם ציממער, ריעף אַבער דען ווירטה בייא זייטע אונד זאַגטע: „הערר! מיט זיינעם הויז אונד פֿערמאָגען האַפֿטעט ער מיר, אָדער פֿיעלמעהר דער גערעכטיגקייט פֿיר דיעזען מאַן דאָרט, אין איינער האַלבען שטונדע אויפֿס שפּעטעסטע בין איך וויעדער היער, — וויל דער פֿאָגעל ענטפֿליעהען זאָ האַלטע ער איהן אויף, עס זייא מיט גוטען אָדער בעזען, טרעפֿפֿע איך איהן ניכט היער, זאָ זיטצט דער הערר היינטע נאָך אַלס דיעבסהעהלער אין קעטטען אונד באַנדען.” דער ווירטה וואָללטע נאָך פֿיעלעס דאַגעגען איינווענדען, דאָך יענער גינג אונפֿערווייַלט פֿאָרט. אונד קוים וואַר איינע האַלבע שטונדע פֿערגאַנגען, זאָ טראַט דער פֿרייאַן מיט דער וואַכע איין, זאָ מוסטע דיעזער טורקע אַבערמאַלס, אין דען קערקער וואַנדערן, דען ער קוים פֿערלאַססען האַטטע.

פֿערדעכטיגע אומשטענדע, פֿרעמדע צייגען, אייגענע ווידערשפּרעכע הייפֿטען זיך יעטצט שטערקער געגען איהן אַלס פֿאָרהער, עס וואורדע דאַהער, וויא עס דאַמאַלס בייא דען געריכטען איבליך וואַר, בעשלאָססען, דורך דיא טאָרטור דען בעזעוויכט צום זעלבסטגעשטענדניססע צו ברינגען, נור וואַר מאַן ניכט איינינג וועלכע אַרט טאָרטור דאַס מאַן בייא איינעם זאָלכען האַרטנעקיגען זינדער אַנווענדען זאָללטע, אום איהן צום געשטענדניססע צו ברינגען. איינער דער ווייזען ריכטער מאַכטע דען פֿאָרשלאַג, דאַס דעמזעלבען איין אין אָהל געטויכטעס העמד אַנגעלעגען אונד בעהוטזאַם אַנגעצינדעט ווערדע; דיעזעס מיטטעל ווירקטע — דער בעזעוויכט געשטאַנד, ער געשטאַנד נאָך מעהר אַלס מאַן ערוואַרטעטע: ניכט גענוג, טהיילס אַליין טהיילס אין געזעללשאַפֿט פֿיעלע פֿערזאָנען בעראויבט צו האַבען, האַטטע דיעזער בעזעוויכט נאָך פֿיעל מענשענבלוט אויף זיין געוויססען געלאַדען, האַט ניכט אַליין

פֿרעמדע אונשולדיגע פערזאָנען זאָנדערן זיין אייגענעס פֿלייש אונד בלוט געמאָרדעט. — — האָכסט זאָנדערבאַר איזט עס דאַס דיעזער אונמענש ניכט אויס האַבזוכט אַללײן, זאָנדערן אויך אויס אַבערגלויבען געמאָרדעט האַטטע אין וועלכעם גרויזאַמקייט אונד וואַהנזין וועטאייפֿערטען.

„העטטע איך נור דען איינציגען טאַג, אַלס איך געפֿאַנגען וואַר, נאָך איבערשטאַנדען, זאַגטע ער איין פֿערהאָרע מיט האַלבגריממיגען לעכעלן, זאָ העטטע איך מייערע קעפּיגע, מייערע וואַכען אונד הענקער פֿערשפּאָטטען קאָננען!“ — איין אַלגעמיינעס ערשטוינען בעמעכטיגטע זיך דער געריכטספּערזאָנען. וויא זאָ דאַס? פֿראַגטע דער פּרעזידענט דעס געריכטס. — זיא פֿאָלטטען ווייטער, אונד זיעהע דאַ 8 שוואַנגערע פֿרויען האַט דאַס אונגעהייער געטאָדטעט, דיא פֿרוכט אויס איהרעם לייבע געריססען, אונד דאַז הערץ דערזעלבען, אַלס עס נאָך לעבטע, געפֿרעססען, זיינע אייגענע פֿרויא אונד זיין אייגענעס קינד האַבען דאַס ערסטע אָפּפֿער דיעזער גרייעלטהאַט אַבגעבען מיססען. מאַן שוידערטע בייא דיעזעם געשטענדניססע; גענויעס פֿאָרשען נאָך דער אורזאַכע בראַכטע הערויס: ער גלויבטע, נאָך דעם גענוססע דעס 9. הערצענס פֿליעגען צו קאָננען.

זאָ וויליג דיעזער אין דער אַנגאַבע זיינער אונטהאַטען וואַר, זאָ פֿערשלאָססען בליעב ער אום זיינע צונפֿטגענאָססען ניכט צו פֿערראַטהען. זאָ האָפּט מאַן איהן דאַריבער בעפֿראַגטע, זאַגטע ער דאַס ער ווערער איהרען נאַמען קעננע, נאָך איהרע וואָהנונג וויססע — אונד אַלס מאַן דענזעלבען ענדליך מיט דער פֿאָלטער דראָהעטע, זאָ זאַגטע ער, וואָהלאַן! איך וויל איינען נעננען, וועלכער איין טרייעסטער געפֿעהרטע בייא אַללען איינען רייבערייען וואַר, דיעזער שיינט זעהר איינפֿעלטיג צו זיין, איזט אַבער אין דיעזעם האַנדווערקע פֿיעל שלויער אַלס איך. עס איזט דער יודע נחום לייכוועבער פֿאָן פּראָפֿיססיאָן, דיעזער וואָהנט אין זאַמשאָוואַ. דערזעלבע וואורדע, וויא לייכטבעגרייפֿליך, אויף דיעזער אויסזאַגע גלייך געהאָלט אונד איינגעלאָגען — — דאָך קיינע פֿעדער בעשרייבט דען שרעקען, וועלכען דיעזער עמפּפֿאַנד! שאָן לאַנגע פֿאָרהער, אַלס ער ערפֿאַהרען האַטטע, דאַס דער הונדסזאַטטלער איינגעפֿאַנגען וואורדע, לעבטע ער אין גראָססער אַנגסט אונד בעזאָרגניס. עס וואַר אַן איינעם פֿרייטאַג, וואָ ער נאָך איינעם קערגליכען מאַהלע, דיא צו עהרען דעס שאַבבאַט איבליכען געזאַנגע (זמירות) מיט עלעגישען טאָנע אַבזאַנג, אונד זיינע עהעהעלפֿטע איהם דיא פֿרייליך ניכט טראָסטענדע נאַכריכט מיטטהיילטע, דאַס זיא צום זיעבענטען מאַהלע שוואַנגער זייא, אַלס צווייא געריכטסדיענער איהן אַבהאָלטען. עס וואַר איינע הערצצעררייסענדע סצענע, אַלס דיעזער וועגגעפֿיהרט, יאַ וועגגעשלעפּט וואורדע. ער וואַר פֿאַסט זיננענלאָז אויף דיא געריכטסשטובע געבראַכט, אונד אַלס ער זיך איין ווייניג פֿאָן זיינעם שרעקען ערהאָלטע, געשטאַנד ער בייא ערסטען פֿערהאָר, אַללעס וואַס ער געטהאַן האַטטע, אַללעס, וואַס ער וואוסטע.

אַבער אויך בייא דער גראָססטען אויפֿריכטיגקייט טראַף זיין געשטענדניס מיט דער אַנגאַבע דעס הונדסזאַטטלערס ניכט איין — אומזאָנסט בעטהייערטע דער לייכוועבער, דאַס ער אַן דען אונטהאַטען דעס קרעטשמערס קיינען אַנטהייל האַבע, דאַס ער קיינע קענטניס פֿאָן דענזעלבען האַבע, אומזאָנסט בעשוואָר ער מיט טהרענען דען באָזעוויכט, זיך ניכט גרונדלאָז אַן זיינע

פרויא אונד קינדער צו פערזינדיגען, דיעזער בליעב פעסט בייא זיינער אויס-
זאגע, עס וואר נון בעשלאָססען דורך דיא טאָרטור איהן צום געשטענדניס
צו בריינגען. אלס דיעזע אנגעווענדעט ווורדע בעטהעטע ער אין זיינעם שמער-
צע אללעס, וואָריבער ער בעפראגט ווורדע; ליעס מאן מיט דען קוואלען נאך,
זאָ ווידעררליעף ער וויעדער אללעס, היעדורך פערהאלף ער זיך צו ערנייערטער
קוואל — זיין אָפטמאליגעס וויעדעררופען גאלט פיר פערשטאָקטהייט — דער
בייהילפע צו מיינער רייבערייא וואר ער דאָך געשטענדיג — אויף דיא ריכטיג-
קייט דער איבריגען ערבאָטה זיך זיין מיטגענאָססע צו שווערען — דיעס
וואָרען פיר זיינע ריכטער גרינדע גענוג — דער הונדסזאמטלער ווורדע פער-
אורטהיילט צום ראד, אונד דיעזער צום שטראנג, אלס קליינערער פערברעכער
זאָלל דיעזער לעצטע איינע טאָדעסאנגסט איבער ליידען אונד צו ערסט אן
גאלגען קאָממען.

אלס דאס אורטהייל דען ביידען געפאנגענען פערקינדעט ווורדע, לע-
כעלטע דער הונדסזאמטלער פעראכטליך, אונד דער וועבער ראנג פאָלל יאממער
דיא הענדע. דיא ליעבע צום לעבען, מעהר נאָך דער גראם אום זיינע פרויא
אונד קינדער צערמאלמטע זיין הערץ — דיא צייט איהרער הינריכטונג זאָללטע
אין דרייא טאגען ערפאָלגען — דיא פרויא דעס לעצטערן ערהיעלט דיא ער-
לויבניס מיט איהרעם מאננע אים קערקער, אים בייזיין דעם קערקערמייס-
טער צו שפרעכען — עס וואר איינע סצענע דיא זיך נור דענקען, אבער
ניכט בעשרייבען לעסט — היר טהיילטע ער איהר מיט, וואס ער בייזהער
איהר פערשוויגען האטטע; דען נון האטטע ער דיא דראָהונג דעס באָזעוויכטס
ניכט מעהר צו פירכטען, אום וועניגסטענס אין דען אויגען זיינעס ווייבעס אלס
שולדלאָז נאך דעם טאָדע צו געלטען. זיא וויינטע העפטיג אונד צווייפעלטע אין
איהרעם שמערצע אן דיא גערעכטיגקייט גאָטטעס. זינדיגע ניכט ליעבעס
קינד! זאגטע ער טראָסטענד: גאָטט איזט גערעכט אין אללען זיינען וועגען,
דיא דעם מענשען אונערפאָרשליך זינד, בערוהיגע דיך ליעבעס קינד! גאָטט
איזט פאטער דער וואייזען אונד וויטטווען ער ווירד דיך אונד דיינע קינדער
ניכט פערלאססען. דאס ערדענלעבען איזט קורץ האט אונז אין הארטעס לאָז
געבראכט דאָרט אים יענזייטיגען לעבען ווערדען וויר פיר אונזערע ליידען
דעסטאָ גראָססערען לאָהן פינדען. ער אומארמטע זיא, דריקטע זיא פעסט אן
זיינע ברוסט, נון געהע! זייא מוטטער דיינען קינדערן אונד פערטרויע אויף
גאָטט! מיט דיעזען וואָרטען שאָב ער זיא זאנפט צור טהירע הינויס; אונד וויע-
דער קנאררטען דיא ריעגעל דעס קערקערס, וועלכען דער קערקערמייסטער
פערשלאָס.

דער ארמע וועבער וואר נון בעדאכט זיך אים געבעטע צום טאָדע
פאָרצובערייטען, ער בעטעטע מעהרמאלס דיא ווידוי, זיינע געדאנקען וואָרען
נון פאָן דעם ערדענלעבען גאנץ אבגעווענדעט, אונד נור אויף דאס יענזייטס
געריכטעט. דאס בעוואוסטזיין, דאס ער אונשולדיג זייא, ערלייכטערטע זיין
הערץ, אונד ליעס איהן דיא ביטטערקייט דעס טאָדעס ניכט זאָ זעהר עמפפינדען.
דער טאג דער הינריכטונג וואר געקאָממען, אויף דעם ריכטפלאטצע וואָרען
אללע פאָרקעהרונגען געטראָפפען. שאָן אום 6 אוהר דעס מאָרגענס וועקטע דער
קערקערמייסטער דיא פערורטהיילטען אויף, אונד קינדיגטע איהנען דיא
טאָדעסשטונדע אן, וועלכע אויף 10 אוהר פאָרמיטטאגס אנבערוימט וואר.

פֿאָם דאַכֿע דעס געריכֿטסהויזעס וועהעטע איינע גראָסע שוואַרצע פֿאַהנע, וועלכֿע דיא בעדייטונג דעס טאַגעס אַנזייגטע. דאַז נייגיעריגע פֿאָלק שטרעמטע מאַססענווייזע דעם געריכֿטספּלאַטצע צו. דיא אונגליקליכֿע פֿרויא, וועלכֿע וואוסטע, דאַס דיעזעס איהרעם מאַננע געלטע, ראַנג פֿערצווייפֿלונגספֿאָלל דיא הענדע, ווײנטע אונד יאַממערטע. מיט דעם יינגסטען קינדע אויף דעם אַרמע אונד איין צווייטעס אַן דער האַנד, ליעף זיא אין דען שטראַססען, אָהנע צו וויססען וואָהין, אָדער וואַס זיא בעגיננען זאָלל. אַלס דיא 9-טע שטונדע פֿאָם טהורמע ערדראָהנטע, בעגאַן דער צוג פֿאָם געריכֿטסהויזע אין לאַנגזאַמען שריטטען נאַך ריכֿטפּלאַטצע זיך צו בעוועגען. אויף דעם פֿאָרדערן וואַגען זאַס ר' נחום דער ליינוועבער, נעבען איהם דער יידישע רעליגיאָנספֿערוועזער דער איהם דיא ווידוי פֿאָרזאַגטע, וועלכֿע דיעזער, וואָרט פֿיר וואָרט נאַכֿזאַגטע. אויף דעם הינטערן וואַגען זאַס דער הונדסזאַטטלער מיט דעם גייסטליכֿען; דיעזער בעטעטע אונד דער פֿערשטאָקטע זינדער אַכֿטעטע ניכֿט אויף דעססען געמורמעל, ריכֿטעטע פֿאָן צייט צו צייט פֿעראַכֿטליכֿע בליקע אויף דען גייסט-ליכֿען, דער איהם ריייע אונד בוססע אים געבעטע צופֿליסטערטע. אַלס דיא אונגליקליכֿע פֿרויא אונטער דער וואָגענדען מענגע, דיא זיך צום ריכֿטפּלאַטץ בעוועגטע, זיך בעפֿאַנד, פֿערנאַהם זיא פֿאָן אונגעפֿעהר, דאַס דיא רעגירענדע פֿירסטין אויף איהרער דורכֿרייזע אין קיעוו זיך בעפֿינדע — — דאַ קאַם איהר פּלאָטצליך דער געדאַנקע, דיעזע אום גנאַדע פֿיר איהרען מאַן אַנצופֿלע-הען. זיא איילטע מיט איהרען ביידען קינדערן צום שלאָססע; דיא וואַכֿע פֿער-וועהרטע איהר דען צוטריטט, דען זיא גלויבטע איינע וואַהנזיננינגע אין איהר צו זעהען — דיא פֿירסטין וועלכֿע אַם פֿענסטער שטאַנד אונד דיעזעס בע-מערקטע, שיקטע איילענדס איינען דיענער הינויס, אונד ליעס דיא אונגליקליכֿע פֿאָר זיך קאָממען — אַלס דיעזע פֿאָר דיא פֿירסטין קאַם אונד דיעזע פֿראַג-טע, וואַס איהר בעגעהר זייא, ערצעהלטע איהר דיא פֿרויא אין פֿליכֿטיגען וואָרטען דאַז אונגליק איהרעס מאַננעס, דער בערייטס צום גאַלגען געפֿיהרט ווורדע. גנאַדע! גנאַדע! מיינע עדלע פֿירסטין! מיינעם אונגליקליכֿען, דער שולדלאָז דעם טאָדע געשלעפּפּט ווירד, ריעף זיא. דיא זאָלל איהם ווערדען, זאַגטע גנעדיג דיא פֿירסטין; אונד אין גראָססער איילע ווורדע איין קוריר צום ריכֿטפּלאַטץ אַבגעזענדעט, אונד בליטצעסשנעלל פֿלאָה דיעזער דאַהין, איין ווייטעס טוך אין דער לופֿט שווינגענד. שאָן וואַר דער שאַרפֿריכֿטער אין בע-גריף דעם אונגליקליכֿען דען שטריק אום דען האַלז צו לעגען, זאָ שטאַנד דער קוריר נאַהע דעם ריכֿטפּלאַטצע אונד ריעף: גנאַדע דעם ליינוועבער נחום! איהרע פֿירסטליכֿע דורכֿלויכֿט בעגנאַדיגטע איהן מיט דעם אויסדריקליכֿען בעפֿעהל, איהן גענצליך פֿרייא אונד אונבעהעלליגט צו זיינער פֿאַמיליע צוריק צו לאַססען. דאַז פֿאָלק וועלכֿעס דען אונגליקליכֿען, דעם דיא אונשולד פֿאָם געזיכֿטע צו לעזען וואַר, זעהר בעדויערטע, יובעלטע. אויס טויזענד קעהלען ערשאָלל דאַז וואָרט: פּאַרדאָן! פּאַרדאָן! דעם וועבער. שטאַרק וואַר דיא וויר-קונג, דיא דיעזע אַנגעקינדיגטע גנאַדע אויף דיא מענגע מאַכֿטע, נאָך שטער-קער אַבער דיעיעניגע, וועלכֿע עבען דאַדורך אויף איינען איינצעלנען פֿער-אורזאַכֿט ווורדע, אונד דיעזער וואַר — ניכֿט עטוואַ דער וועבער זעלבסט, זאָנדערן דער הונדסזאַטטלער — האַרטנעקיג האַטטע דיעזער בעזעוויכֿט אָהנע גלייכֿען אים געפֿענגניססע אונד אויף דעם וועג צום ריכֿטפּלאַטץ, אַללע

גייסטליכע צוספראכע, אללע ערמאהנונגען אן איין יענזייטיגעס לעבען צוריקגעוויעזען; ער ווערדע טאָן אלס מאן, אונד ניכט אלס איין אלטעס וויב צו שטערבען וויססען; דיעס וואר זיינע געוואָהנליכע אנטוואָרט, ווען מאן איהן צור רייע איבער זיינע אויסשווייפונגען ערמאהנטע. אין דען לעצטען 3 טאגען וואָ געוואָהנליך דיא פערורטהיילטען פרייא געשטעללט זינד, וואָ מאן איהנען, וואס זיא ווינשען, צו עססען אונד צו טרינקען גיבט, האטטע ער זיך זאָ גיטליך, אלס מעגליך געטהאן, האטטע אם לעצטען טאגע, דען ריכטערן, אלס זיא דאס ווייסע שטעבכען איבער איהן בראכען, איינס אויגע געלאכט, האטטע איבער דאז צערקנירשטע וועזען זיינעס מיטגעפאנגענען דעם פובליקום געגענאיבער געשפאָטטעט, וואָראן פיעלע ערגערניס נאהמען. „דאס זאָלל איינע לעצטע פריידע זיין“ זאגטע ער צוזעהען וויא דיעזער פראָממע דיעב זיינע לעצטען איגנען פערלעררט. אונד מיט אונפערוואנדטען אויגען, מיט איינער גלייכבלייבענדער געזיכטספארבע שויעטע ער אימער הין, אלס דיעזער ארמע דיא לייטער הינויף שטיעג.

דאָך אלס געראדע אים לעצטען אויגענבליקע דיא רעטטונג זיך איינשטעללטע, דא וואר דיעזער באָזעוויכט אויף איינמאל בלייכער, אלס איינע געטינכטע וואנד, ריכטעטע ער זיך אויף אונד ריעף: „יא עס איזט איין גאָטט אים היממעל אונד איינע פאָרזיכט, אן דיא איך ביזהער ניכט גלויבטע! דיעס איזט דיא פראגע, דיא איך איר זעטצטע! איך גלויבטע שאָן געוואָננען צו האבען, אונד זעהע נון דאס איך פערליערע.“ מאן פראגטע איהן וואס ער אייגענטליך דאמיט מיינע? — אונשולדיג — יא אונשולדיג איזט דער ארמע יודע! נור געצוואונגען טהאט ער יענע וואכע האלטען, וויל מאן איהם מיט לעבען דראָהעטע, זעלבסט דאז געלד פאָן דעם גערויבטען, וואס מאן איהם דארבאָטה, זאָ זעהר איהן נאָטה אונד מאנגעל דריקטע, וואָללטע ער ניכט אננעהמען, אן קיינען דיעבשטאהל דען וויר פעראיבטען האטטע ער טהייל גענאָממען אללעס דיעזעס וואוסטע איך, אונד פערלייאדעטע איהן אבזיכטליך — דאָן ניכט עטווא אויס ראכגיער, זאָנדערן נור אום צו זעהען, אָב עס איינע גאָטטליכע גערעכטיגקייט געבע, דיא זיך דער אונשולד אננעהמען ווערדע. יעצט ערקעננע איך דאס עס איינע גיבט, אונד איך ביטטע מאן גענֶנע מיר נאָך אייניגע טאגע דאמיט איך בעקעהרע אונד רייע אין איין הערץ איינגאנג פינדעט, עהע איך שטערבע — איך וויל דאפיר אויך נאָך מאנכעס בעקעננען, וואס וואָהל פערדיענט, דאס מאן מיר נאָך אייניגע טאגע לענגער לעבען לאססע. — — —

וויא נאטירליך וואורדע דיא עקסעקוציאָן אויפגעהאָבען. דער ארמע וועבער, וועלכער פאָן דער איבערשטאנדענען פאָלטער, אונד פאָן דעם יעהען וועכסעל זיינעס שיקזאלס ניכט אויף דען פיסען שטעהען קאָננטע, וואורדע פאָן דעם פובליקום אויף איינען וואגען געהאָבען, זיינע פרויא מיט זיינען צוויא קינדערן נעבען איהם. אללעס דרענגטע זיך צו איהם, בעגליקווינשטע איהן אונד מאכטע בעדייטענדע געשענקע אן געלד וואורדע דיעזער אונגליקליכען פאמיליע ערטהיילט. דיא יודענגעמיינדע פאָן קיעוו נאהם עס אויף זיך דערזעלבען אונד זיינע פאמיליע ביז צור גענצליכען גענעזונג צו פערזאָרגען. אלס מאן דער עדעלמיטהיגען פירסטין דען גאנצען פאָרפאלל אומשטענדליך ערצעהלטע, פרייעטע זיא זיך אונגעמיין, איינען אונשולדיגען מענשען פאָם טאָדע

גערעטטעט צו האבען — אונ אבער דיעזער ערדען טהאט דיא קראָנע אויפ=לזעטלען, איבערזאנדטע זיא דורך איינען איהרער דיענער דער פאמיליע 20 שטיק גאָלדענע איםפעריאלע — דער ארמע ליינוועבער, דער ניע אין זיינעם לעבען איין זאָלכעס בלאנקעס גאָלדשטיק אין הענדען האטטע, בעטראכטעטע דיעזע לענגערע צייט, וויא זאָלכע איהם אויף דעם טישע אין רייהע הינגעלעהנט לאגען, אונד וואגטע קיינעס אנצוריהרען; ענדליך זאגטע ער צו זיינעם ווייבע: נון זיהעסט דו, וויא גאָטט דען אונשולדיגען ניכט פערלעסט. וויר מיססען אים גליקע אונד אונגליקע זיינע גיטע אונד אללמאכט ניכט בעצווייפלען, אונזערע אונשולד איזט ניכט אללייך פאָר דער וועלט אנערקאננט, זאָנדערן אויך אונזערע נאָטה אונד עלענד איזט יעצט פאָן אונז געוויכען. געלאָבט זייא זיין נאמע אין עוויגקייט. אמן! — —

דיא גוטע פאָלגע וועלכע דער וועבער נון ערהיעלט, מאכטע איהן באלד גענעזען; ער ענטשלאָס זיך יעצט אין דער שטאדט קיעוו זיך ניעדער צו לאססען. זיינע געלדמיטטעל געשטאטטעטען איהם זיין געווערבע אָרדענטליך צו בעטרייבען, אונד דאז גליק וואר איהם אין אללען זיינען אונטערנעהמונגען גינסטיג; באלד ווארד ער איין וואָהלהאבענדער מאן — ער מאכטע זיך עס צום געזעטץ דען טאג זיינער בעפרייאונג יעדעס יאהר צו פייערן. וואָ ער פיר דיא ארמען, אָהנע אונטערשיעד דער רעליגיאָן, זיינע וואָהלטהאט בערייטעטע, אונד יעדען מיט איינעם געשענקע ענטליעס. —

וויר לאססען נון דען פראָממען ליינוועבער גליקליך אין זיינען פערהעלטניססען וואלטען, אונד ווענדען אונז צו דעם הונדזשטלער. —

דיעזער ווורדע פאָן דעם ריכטפלאטצע צוריק אין זיינען קערקער געפיהרט — דיעסמאהל בעמייסטערטען זיך גאנץ אנדערע געפיהלע אונד עמפפינדונגען זיינעס הערצענס — אלס ער אין דער נאכט זאָ אללייןנ זאס, אונד דיא גראָססע לאהל פאָן אונטהאטען, דיא ער פערעיבטע זיינער זעעלע פאָרפיהרטע, דא ערוואכטע דיא שטיממע זיינעס געוויססענס — ער ליטט העָללענקוואל, פערפלוכטע דיא שטונדע זיינער געבורט — ניכט דען טאָד, דען ער באלד ערליידען זאָללטע פירכטעטע ער, ניין! זאָנדערן דען מאָמענט, וואָ ער פאָר דעם וועלטענריכטער, דען ער נון פעסט גלויבטע, רעכענשאפט איבער זיינע פעראיבטען גרייעלטהאטען אבלעגען זאָללטע. ער זאס אין איינער עקע דעס קערקערס לזאממענגעקויערט, דער שלאף וויך פאָן זיינען אויגען, דען געשפענסטערהאפט שטאנד יעדער געמאָרדעטע מיט זיינען בלוטענדען וואונדען פאָר זיינען אויגען. אלס דער טאג וואר אנגעבראָכען, אונד דער קערקערמייסטער איהם איינען אימביס בראכטע, וויגגערטע ער זיך עטוואס צו געניעסען, ער באטה מאן מעכטע איהם אונפערצעגליך דען גייסטליכען שיקען. ער וואָללטע בייכטען אונד זיך צום טאָדע פאָרבערייטען; דיעזער ערשיען באלד, אונד דער גראָססע זינדער בייכטעטע אונד לייגטע איינע זאָלכע רייע, דאס דער גייסטליכע דאפאָן געריהרט איהם טראָסט צוספראך.

ביים נייען פערהאָר אם מאָרגען בעקאננטע ער יעדען זיינער מיטגענאָססען, בעצייכנעטע געגויא, וואָ יעדער דערזעלבען זיך אויפהעלט. פיעלע ווורדען איינגעלאָגט, אונד דיא געגענד פאָן איבעלטהעטערן געררייניגעט, איבער איינע מענגע פאָן דיעבשטעהלען בעקאם מאן ערטפרייליכע ערלייכטערונג.

אלס אונגעפעהר פינף אָדער זעכס טאגע דאראויף דער הונדסאטטלער צום צווייטען מאהלע הינויסגעפיהרט ווארדע, בעטרוג ער זיך מיט איינעם זאָ ריימיגען טאָנע, אונד מיט זאָ פיעלער ערגעבונג אין זיין שיקזאל, דאס דיא מענגע דאפאָן ערבויט ווארד. אויף דעם ריכטפלאטץ אנגעלאנגט, ליעס ער געדולדיג אללעס מיט זיך מאכען, אונד קוים וואַרען צעהן מינוטען פערגאנגען, זאָ וואר ער אויס דער רייהע דער לעבענדען געשטריכען.

אָב איינע זאָלכע זיננעסענדערונג איינען איננערן ווערטה בעזיטצט, וויל איך ניכט אונטערזוכען, אבער עס איזט אין דיעזער געשיכטע דאָך זאָ מאנכער צוג דעס מענשליכען הערצענס מערקווירדיג אונד פאָרציגליך דער, דאס אויך דער פערשטאָקטעסטע בעזעוויכט זוכט געלעגענהייט, זיינע צוויי־פעל געגען דיא געטטליכע פאָרזיכט אונד פערגעלטונג ענטוועדער אויפצוקלע־רען, אָדער מיט איינעם גרונדע מעהר צו אונטערשטיטצען. זאָ מעכטיג איזט דער וואונש דעס מענשליכען הערצענס, אויך ביים דעם אָפפענבארען אונרעכ־טע נאָך רעכט צו בעהאלטען.

ענדע.

אין דער פערלאגס־בוכהאנדלונג דעס מ. ע. לעווי'ס זאָהן אין בודא־פעסט קאָניגסגאססע נר. 2, זינד זאָעבען ערשיענען:

דיא אַרמע הארפענשפיעלערין אָדער וויא גאָטט דיא טוגענד בעלאָהנט	10 קר.
דער מענש דענקט גאָטט לענקט, אויס דעם דייטש־פראנצאָזישען קריגע	10 „
הארטע פריפונגע איינעס ראבבי	10 „
געשיכטע דער שרה בחור	10 „
טויזענד אונד איין טאג, איין זייטענשטיק צו טויזענד אונד איינע נאכט	10 „
געשיכטע דער יהודים	10 „

Pressburger Gesellschafts-Druckerei Franz Nirschy & Comp

נאכפאָלגענדע ערצעהלונג אויס דען פערסיעדענען ערייגניססען דעס
יינגסטען דייטש-פראנצעזיסען קריעגעס, בעווייזעט, דאס דיא פֿאָרזעהונג
גאָטטעס איינעם יעדען מענשען איינע געוויססע בעשטיממונג געגעבען, וועל-
כע דיעזער אויף ערדען צו ערפֿיללען האט. —

אין פֿראנקפֿורט אם מאין לעבטע איין מאן, נאמענס ר' ישראל פריע-
זענהויזען, דיעזער וואר איינער דער פֿאָרצוגליכסטען בחורים. וועלכע זיך אויף
דער איינסט ווייט אונד בּרייט בעריהמטע ישיבה דעס פֿראָממען אונד האָכ-
געלעהרטען ר' עקיבא עגער זצ"ל צו פֿאָזען זיך אויסגעבילדעט — אלס דער
פֿראָממע מייסטער שטארב אונד זיינע ישיבה זיך אויפֿגעלאָזעט האט, קאם
דער ר' ישראל נאך פֿראנקפֿורט, וואָ איין פֿערוואנדטער זיינעס פֿאטערס
וואָהנטע; דיעזער זעלבּסט ארם, קאָננטע דעם ארמען בחור נור קוואַרטיר
אונד צוויא טאגע אין דער וואָכע טיש געבען, וועלכעס אַבער ניכט הינדערטע
דאס דיעזער טאג אונד נאכט לערנטע, אונד אָפֿט פֿיעלע טאגע בייא טראָקע-
נעם בּראָדע לעבטע. זיין ערווערב פֿאָן וועלכעם ער זיך ערנעהרטע, וואר דאָס
אַבשרייבען דער תפילין אונד מזוזות. זאָ קאַם, דאס אין דער גראָססען סינאַ-
גאָגע איינע דרשה אָפֿפֿענטליך אַבגעהאַלטען ווארדע, וואָ דיעזער איינער
דער זיך מיט דעם רבן אין איינעם וויטלייפֿיגען פלפול איינליעס, וואָ ער
נאך איינזיכט דער לומדים, זיינע גרינדליכע קענטניס אים תלמוד אן דען טאג
לעגטע. דאדורך ווארדען מעהרערע פֿראָממע אונד גוטדענקענדע מענשען
אויף דען בחור אויפֿמערקזאם, מאן ערקונדיגטע זיך גענויא נאך זיינען פֿער-
העלטניססען, אונד אלס מאן געוואהר ווארדע, דאס ער אין זעהר ערבּארמליכען
אומשטענדען זיך בעפֿינדעט זאָ ווארדען איהם פֿרייוויליג מעהרערע קאָסט-
טאגע אין פֿערשיעדענען הייזערן אנגעבאָטהען, וועלכע ער אַבער אנצונעהמען
זיך ווייגערטע; ער היעלט פֿעסט אן דען אויסשפרוך אונזערער ווייזען: כך
היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה ועל הארץ תשן —
דאס שטודיאום דעס תלמודס גינג איהם איבער אללעס. — ער פֿערמיעד
אללעס, זעלבסט דיא ריינהאלטונג זיינעס קאָרפערס, וואס איהן אין זיינעם
שטודיאום שטאָרען קאָננטע זאָרגפֿעלטיג, אין זיינעם אייסערן ערשיען ער
גאנץ פֿערנאכלעססיגעט, איהם וואר גענוג ווען ער נור איין געוואנד האטטע,
וועלכעס זיינע בלאָססע דעקטע, אָב דיעזעס זיינעם קאָרפער אָדער זיינעם
אלטער אנגעמעססען וואר, דאראויף אכטעטע ער ניכט, זעלבסט ווען דיעזעס
היא אונד דא איינע אויסבעססערונג בענאָטהיגטע, היעלט ער עס פֿיר איבער-
פֿליססיג, עס ווארדען איהם אָפֿט פֿאָן גוטגעזיננטען קליידונגסשטיקע אנגע-
באָטען, וועלכע ער אַבער דורכאויס ניכט אננעהמען וואָללטע. — אָפֿט מאַכ-
טען איהם גוטע פֿריינדע פֿאָרווירפֿע איבער דיא גענצליכע פֿערנאכלעססיגונג
זיינעס אייסערן, דאס דיעזעס זיין גליק אין דיא צוקונפֿט שטאָרען ווערדע, ער
אכטעטע ניכט דאראויף, אונד לעבטע נאך זיינער ווייזע פֿאָרט, איהם גאלט
דאס שטודיאום אלס דאס העכסטע אים לעבען. יעדע קאָנצעססיאָן וועלכע

וואן דעם קערפער וואכט, פפֿלעגטע ער זיינען ערוואכענדען פֿריינדען צו זאגען: איזט איין אבבלוך דער נשמה — אונד ווירקליך האט דיעזע פֿאָרגע־פֿאסטע איינונג דאז גליק זיינער גאנצען צוקונפֿט צערטרעטערט — דען בייא זיי־נעם אויסגעברייטעטען וויססען אים בערייכע דעס תלמוד אונד פוסקים אונד זיינער פֿראָממען לעבענסווייזע, העטטע וואהלע געמיינדע איהן צום ראבבינער געוועהלט, בלאָס דיא גענליכע פֿערנאכלעססיגונג זיינעס אייסערן, וואר דיא אורזאכע, דאס ער איבערגאנגען ווארדע. איינער פֿאָן דען לומדי התורה אין פֿראנקפֿורט יעדאָך, דער צוואר ארם, אבער פֿיעלע טאָכטער האטטע, דער דען איננערן ווערטה דיעזעס בחור שעטצטע, היעלט עס פֿיר איין פֿראָממעס ווערק דיעזען צו זיינעם איידאם צו מאכען — ער זעלבסט ערעפֿפֿנעטע איהם זיינען וואונש — אונד דיעזער, אָהנע זיינע צוקונפֿטיגע עהעהעלפֿטע געזעהען צו האבען, אָדער נאך איהרעם צוגעבראכטען צו פֿראגען וויליגטע איין — אונד קורץ וואר איין מאָנאט פֿערשטריכען, זאָ וואר אונזער בחור עהעמאן — אויסער זיינעם רעכטמעסיג ערוואָרבענען ווייבע, בעזאס ער זעהר וועניג, דען ער זעלבסט בעזאס ניכטס מעהר אלס זיינע אייגענע פערזאָן, וועלכע דאז הויפט־קאפיטאל אויסמאכטע, דאס צוגעבראכטע זיינער פֿרויא בעשטאנד אויס אייני־גען שטיקען צערבראָכענע מעבעלס, איינעם אלטען סידור אונד איינער פֿאָן טהרענען דורכנעססטען תחנה. דאס אללעס מאכטע דעם פֿראָממען ר' ישראל קיינע זאָרגען אין אשה אלא לבנים דאכטע ער — ברוך ד' יום יום, גאָטט ווירד שאָן העלפֿען — אונד זאָ לעבטע דיעזעס פֿראָממע עהעפּאאר אין בעס־טער עהעליכען איינטראכט, בעגניגטען זיך מיט דעם וועניגען וואס ער דורך אבשרייבען פֿערדיענטע — ער זאס טאג אונד נאכט אונד לערנטע וועהרענד זיינע פֿרויא, דיא וויר שרה נעננען וואָללען, אויסער איהרער גרינגען הייזליכען בעשעפֿטיגונג, פֿלייסיג בעטעטע, אונד מיט דעם לעזען אין אנדאכטס־ביכערן דיא צייט צובראכטע. —

נור איין קוממער לאסטעטע שווער אויף ביידער הערצען, דען זיא זאָרג־פֿעלטיג איינאנדער פֿערהייאליכטען. — זיא האטטען בערייטס דאס 8־טע יאהר אין דער עהע פֿערלעבט, אָהנע דאס דער היממעל איהנען איינען נאכ־קאָממען געשענקט; דיעזעס קרענקטע דען פֿראָממען ר' ישראל, אום זאָ מעהר נאכדעם דיעזעס דער הויפטצוועק זיינער עהעליכען פֿערבינדונג וואר. —

איינסט האטטע דיעזער גראם זיין געמיטה זעהר געדריקט. ער פֿלע־העטע איהם שטיללען צו גאָטט, ער וואָכטע נור דען איינציגען וואונש ערפֿיללען אונד איהם איינען נאכקאָממען שענקען; — עס וואר איין שטירמישער ווינ־טער־אבענד, דער שטורם פֿפֿיף אונד יאגטע דיא שנעעפֿלאָקען אן דיא האלב־פֿערקלייסטערטען פֿענסטער; דיעזעס מאל בעגאב ער זיך אום איינע שטונדע פֿריהער אלס זאָנסט צור רוהע — איין פֿעסטער שלאף היעלט איהן ביז געגען מאָרגען געפֿאנגען. איהם טרייאמטע, אלס ווערע איין ענגעל איהם ערשיענען, וועלכער איהם, פֿערקינדעטע, גאָטט האבע זיינע ביטטע ערהערט: עס ווער־דען איהם איין זאָהן אונד איינע טאָכטער געבאָרען ווערדען. דער ענגעל לייג־טע איהם זאָגאר דיעזע ביידען פֿאָן געשטאלט, דאז מעדכען וואר פֿאָן אויס־געצייכנעט שאָנער בילדונג, האטטע אבער אויף דער שטירנע איין קליינעס פֿייערמאהל, דער זאָהן וואר ניכט מינדער פֿאָן שאָנער בילדונג, אונד האטטע איינע גראָסע וואונדע אויף דעם אָבערשענקעל, אויס וועלכעם דאס בלוט

העפטיג קוועלן; זיינע שוועסטער שטאנד נעבען איהם, אונד בעשעפטיגטע זיך איהם איינען פערבאנד צו מאכען — פאָן דיעזעם זעלטזאמען טרוים העפטיג ערגריפפען, ערוואכטע ער. ער האטטע פאָן אללדעם, וואס ער אים טרוימע זאה ניכטס פערגעססען, אונד ערצעהלטע עס זאָגלייך זיינער פרויא — נון גלויבע איך, זאגטע ער, דאז גאָטט איינע ביטטע ערהאָרט, אונד אונז קינדער שענקען ווירד — אויך דיא פרויא גלויבטע, דאז גאָטט איהר שטיללעס געבעט ערהאָרטע, אונד פרייעטע זיך זעהר. דאָך פרוג זיא איהרען מאן פאָרשענד: זאגע מיין ליעבער! וואס זאָלל דיא וואונדע בעדייטען, וועלכע דוא אם אָבערשענקעל אונזערעס זאָהנעס זאהסט, דיא זיינע שוועסטער צו פערבינדען זוכטע?

מיין קינד! ערוויעדערטע ר׳ ישראל: עס וואר יא נור איין טרוים — אין חלום בלא דברים בטלים, קיין טרוים ערשיינט, אָהנע אייטלע נעבענדינגע. דיא ביידען עהעלייטע האררטען נון דער ערפיללונג איהרעס וואונשעס ענטגעגען — אונד ווירקליך, קוים וואַרען זייטדעם 4 מאָנאטע פערשטריכען, זאָ ערעפנעטע דיא פרויא שרה איהרעם מאננע, זיא פערשפיהרע איין לעבענדעס וועזען אונטער איהרעם הערצען — דיא פריידע דיעזער פראָממען עהעלייטע וואר גרענצענלאָז, זיא קאָננטען דיא צייט, וואָ איהר קינד דאס טאגעסליכט ערבליקען זאָללטע, קוים ערווארטען. —

דיא צייט דער ענטבינדונג קאם, אונד דיא פרויא גענאז פאָן איינעם וואָהלגעשטאלטעטען קנעבליין. דער פאטער נאהם דאז נייגעבאָרענע קינד אויף זיינען ארם, בעדעקטע עס מיט קיססען אונד זעגנעטע עס, מיט דעם פעסטען פאָרזאטצע דיעזעס קינד צום תלמיד חכם צו ערציעהען — אונד קוים וואר דיעזעס קינד ענטוועהנט אונד קאָננטע אייניגע וואָרטע פערשטענדליך שפרעכען, זאָ וואר דער פאטער שאָן בעמיהעט, עס בעטען צו לערנען. דער קנאבע וואורדע גרעסער, צייגטע גראָססען פערשטאנד אונד איינע איבעראויס לייכטע פאססונגסקראפט — פינף יאהרע נאך דער געבורט דיעזעס קינדעס פיהלטע זיך פרויא שרה אבערמאלס שוואנגער אונד געבאר איין שאָנעס מעדכען, וואָריבער דיא עלטערן זיך ניכט מינדער פרייעטען, אונד זאָנדערבאר גענוג, דאז מעדכען האטטע אן דער שטירנע דאז פייערמאהל גאנץ אן דער שטעללע, וואָ זאָלכעס דער פאטער אים טרוימע זאה.

דיא ביידען עהעלייטע טהיילטען נון איהרע זאָרגען אין דער ערציעהונג איהרער קינדער, דער פאטער האטטע בעגאָננען זיינען זאָהן יעקב (זאָ היעס דער קנאבע) אין דיא פאָרהאללע דעס תלמוד איינצופיהרען. בעמערקטע אבער צו זיינעם פערדרוססע, דאס דער קנאבע קיינע התמדה, אויסדויער ביים שטודיום דעס תלמוד האבע, שאָן אלס קנאבע שטעללטע ער זיינעם פאטער איבער געוויססע דינגע אין דער נאטור פראגען, דיא דערזעלבע בייזו זיינער בעשרענקטען קעננטניס פאָן דער נאטור ניכט צו זיינער צופריעדענהייט בעאנטוואָרטען קאָננטע — אויך דאז מעדכען וואורדע פראָם אונד רעליגיעז ערצאָגען, אין איהרעם פינפטען יאהרע קאָננטע זיא שאָן אויס דעם סידור געלייפיג דיא געבעטהע לעזען.

עס וואר אן איינעם זאָננטאגע אין דען וואַרמען יוניטאגען, דא שפיעלטע דאז קינד אויף דער גאססע, אלס עבען מעהרערע וואללפאהרער דורך דיא שטאדט פאססירען, דא וואורדע דאז קינד פאָן דענזעלבען מיטגענאָממען

— דיא אונגליקליכען עלטערן, וועלכע טראָטץ אַללעם נאַכפאָרשען קיינע שפור פאָן דעם פערשוואונדענען מעדכען ענטדעקען קאָנטען, וואַרען טיעף בעטריבט, איינעס זוכטע דאַז אַנדערע צו טרעֶסטען, אונד קיינעס קאָננטע אין דעם אייגענען הערצען גענוגענד טראָסט פינדען — דאָך דיא צייט דיא אַללע וואונדען היילעט, האַט אויך דען גראַם דיעזער אונגליקליכען עלטערן געלינדערט — איהרע זאָרגע פעראיינינגטע זיך נון אין דער ערציעהונג איהרעס איינציגען זאָהנעס — יאַקאָב וואַר איינדעס צום שאֶנען יינגלינג העראַנגעוואַכסען, ער לערנטע שרייבען, צייכנען, פערפערטיגטע מעהרערע מעכאַנישע ווערקצייגע, אָהנע דאַס איהן יעמאַנד אונטערריכטעטע, ער שיקטע זיך צו אַללעם אַן, נור צו דעם טראָקענען שטודיאום דעס תלמודס צייגטע ער קיינע נייגונג — גאַנץ בעזאָנדערס פערשפירטע ער איינע נייגונג צום רייזען אין זיינעם הערצען. ער האַטטע בערייטס דאַז 17. לעבענסיאַהר ערריייכט. ר' ישראל האַטטע נון אויף דען וואונש, זיינען זאָהן צום תלמיד חכם צו ערציעהען וואָהל פערצייכטען מיססען, ער וואַר נור בעזאָרגט, דאַס דיעזער ניכט פאָן דער זוכט דער רעפאָרמער, וועלכע שאָן דאַמאַלס אין דייטשלאַנד זיך מעכטיג רעגטע, ערגריפפען ווערדע. ער טויעטע דאַראויף דאַס דער זאָהן טעגליך דרייאַמאַהל בעטהע אונד אַללע רעליגיעזע געבאָטהע פינקטליך ערפיללע, וועלכעס דיעזער אויך טהאַט אויס פיעטעט פיר זיינע עלטערן, דיא ער הערצליך ליעבטע — אַללײן דיעזעס פיללטע זיין געמיטה ניכט אויס, זיין הערץ זעהנטע זיך הינויס אין דיא פרייע וועלט, זעהנטע זיך נאַך טהאַטען — יאַקאָב פערזוכטע עס איינינגעמאַהל זיינען פאַטער צו בערעדען, איהם צו געשטאַטטען אין דיא וועלט צו רייזען, דאַגעגען שטרייבטע זיך זיין ווילע העפטיג — יעדעסמאַהל פערוויעז ער איהן מיט דעם אויסשפרוך: שכון ארץ ורעה אמונה „נעהרע דיך רעדליך אונד בלייבע אים לאַנדע." דיעזער שפרוך וואַר אַבער ניכט מעכטיג גענוג, דיא רייזעלוסט דעס פייעריגען אונד טהאַטענדורסטיגען יינגלינגס צו שטיללען ער זאַנן נון אויף מיטטעל, דעם דראַנגע זיינעס הערצענס נאַכצוקאָממען — אום יענע צייט וואַרען אַללענטהאַלבען אין דייטשלאַנד ווערבונגען פיר דיא פראַנצעזישע אַרמעע. יינגלינגע וועלכע זיך אַנווערבען ליעסען, ערהיעלטען איין ענטשפרעכענדעס האַנדגעלד. יאַקאָב ערזאַה דיעזעס דיא בעסטע געלעגענהייט דעם דראַנגע זיינעס הערצענס גענוגע צו לייסטען, ער ליעס זיך אָהנע בעדענקען אַנווערבען, צווייא טאַגע דאַראויף וואַר ער נאַך פראַנקרייך בעאָרדערט — איינע שטונדע פאָר זיינער אַברייזע שריעב ער פאָלגענדע צייען אַן זיינע עלטערן:

טהייערסטע עלטערן!

צירנעט מירעס זאָהנע ניכט, דער דען האַנג זיינעס הערצענס, דיא וועלט קעננען צו לערנען, אונד עטוואַס צו ווירקען ניכט בעוועלטיגען קאָננטע. איך האַבע מיך פיר דיא פראַנצעזישע אַרמעע אַנווערבען לאַססען, אונד בין נון בערייט אין איינער שטונדע נאַך פראַנקרייך בעפאָרדערט צו ווערדען — טראָסטעט אויך ליעבע עלטערן אונד נעהמעט דיא היילינע פערזיכערונג מייערעס זאָהנעס: איך ווערדע אונטער אַללען פערהעלטניססען דעס לעבענס, וואָהין אימוער דאַז שיקזאַל מיך פיהרען ווירד, דיא רעליגיאָן מיינער פאַטער

בעהאלטען אונד איהרע געבעטהע בעאָבאכטעטען, אייערער ניעמאלס פערגעססען. לעבעט וואָהל, אייער דאנקבארער זאָהן

יאקאָב.

אלס ר' ישראל דיעזע ציילען ערהיעלט, וואר דעססען זאָהן בערייטס אבגערייזט. ער שריע אונד יאממערטע אונאויפהאָרליך; שרה דעססען גאטטין, וועלכע ניכט מינדער בעטריבט וואר, האטטע דאָך זאָ פיעל קראפט, איהרען מאן צו טראָסטען, אלליין זיין הערץ וואר פיר יעדען טראָסט פערשלאָססען. יעקב אבינו האט איינען זאָהן פערלאָרען געגלויבט אונד בעהיעלט מיט זיינער טאָכטער נאָך צוואָלף קינדער אונד וואר אונטראָסטליך, וויא זאָללטע איך טראָסטען קאָננען, דא איך נור צוויי קינדער האטטע, אונד פאָן דיעזען נון בערויבט בין.

אבער מיין קינד זאגטע שרה איהרען מאן צורעכטוויזענד, דיין זאָהן איזט יא נאָך אם לעבען, ער ווירד יא, ווען ער דיא וועלט געזעהען אונד זיינע לוסט בעפריעדיגעט האט ווידער צו אונז צוריקקעהרען. ער איזט אין קריעגסדיענסטען געטרעטען ערוויעדערטע ער, זיין לעבען העננגט פאָם צופאללע אב, אונד ווען ער אויך אם לעבען בלייבט, ווירד ער אונטער זאָלכען אומשטענדען דיא געבאָטהע דער רעליגיאָן האלטען קאָננען? ער איזט לייאדער פערלאָרען — פיר דיעזע אונד דיא אנדערע וועלט פערלאָרען — זאָ יאממערטע ער אונאויפהאָרליך. דער שמערץ אונד דער יאממער, וועלכער אין דאז הויז דיעזעס אונגליקליכען עהעפּאארעס איינגעקעהרט, וואר גרענצענלאָז. צו דיעזעם געזעללטע זיך נאָך דיא דריקענדע ארמוטה, וויל דער ר' ישראל אין זיינער יעטציגען לאגע ניכט פעהיג וואר, דורכאוס אבטרייבען עטוואס צו פערדיענען — שרה בעזאס מעהר זעעלענשטערקע אלס איהר מאן; זאָ בעטריבט זיא זעלבסט אויך וואר, ליעס זיא עס דאָך פאָר איהרעם מאנע ניכט מערקען, אויך האָפפטע זיא, ווען איהר גאטטע דיעזען אָרט פערלאססען ווירדע אונד נאך פראנקרייך גינגע, זאָ ווירד זיך זיין געמיטה בערוהיגען, פיללייכט אויך מיטטעל פינדען, איהרען זאָהן פאָם קריעגסדיענסט צו בעפרייען. זיא מאכטע איהרעם מאנע דען פאָרשלאג, אונד ער וויליגטע איין — אייניגע גוט געזיננטע לייטע, וועלכע שרה איהר פאָרהאבען ערעפנעטע, באָטהען איהר הילפע אן, אונד זאָ רייזטען זיא נאך פראנקרייך, ווערזאיללע, וואר דער אָרט, וואָ זיא זיך ניעדערליעסען. וויר לאססען נון דיעזעס אונגליקליכע עהעפּאאר היער אונד פערפאָלגען דיא באהן, וועלכע יאקאָב נון בעטראט: אין פראנקרייך אנגעלאנגט, ווארד ער יענער אבטהיילונג בייא דעם מארינעדיענסט צוגעטהיילט, וועלכע צור אויסבילדונג אין דער מעכאניק בעשטיממט וואר.

יאקאָב מאכטע גוטע פאָרטשריטטע, היעלט זיך זעהר בראוו, אונד ווארד נאך צוויימאָנאטליכער דיענסטצייט צו העהערן שארטען בעפעָרדערט. אין דעם פראנצאָזיש־רוססישען קריעג צייגטע ער זיך טאפּפער, אָהנע איינע בלעססור צו ערהאלטען, ער ווארדע צום אָפפיציר גראדואירט, מיט אויסצייכנונג, אין דעם געגענווערטיגען דייטש־פראנצאָזישען קריעג האטטע ער איבעראלל, וואָ ער פערווענדעט ווארדע טאפּפער אונד מיט העלדענמוטה געקעמפפט. בייא סעדאן יעדאָך, וואָ דיא איבערמאכט דעס פיינדעס זעהר גראָס, אונד דער קאמפף העפטיג וואר, ווארד ער אין דעם אָבערשענקעל

זעהר העפטיג פערוואונדעט — דיא גראָסטע צאהל פאָן פערוואונדעטען, פיל וועלכע דיא רעגימענטס־ אונד אָרטסערצטע ניכט הינלענגליך וואַרטען, וואורדען אויך פאָן געוויססען פרויען אויס דען נאָננענקלאָסטערן, דיא אויס דער שטאַדט נאָך פראַנקרייך קאַמען, הילפרייך בעדיענט — איינע דיעזער דאַמען וואורדע צו דעם אָפפיציר (יאַקאָב גענאַננט), דיעזע איינע היבשע, פאָלל זאַנפטמוטהע אונד עדעלזין רייניגטע דעססען וואונדע פאָם בלוט, לעגטע טערפיא אויף דיעזעלבע אונד מאַכטע איהם איינען פערבאַנד. וועהרענד דיעזע מיט איהם זיך בעשעפטיגטע, בעמערקטע ער אַן איהרער שטירנע איין פייערמאַהל, אונד אין זיינעם העללען טוכטע פלאָטצליך איין געדאַנקען אויף, דער זיין גאַנצעס וועזען ערשיטטערטע, אונד איהן זיינען שמערץ פערגעססען מאַכטע.

בעפאָר איך איהנען איינע ערלע דאַמע, זאַגטע ער פערלעגען: פיר דיא איר געלייסטעטע הילפע הערצליך דאַנקע, וואַגע איך אייניגע פראַגען אַן זיא צו ריכטען, וואָללען זיא מיר דיעזע טרייליך בעאַנטוואָרטען?

פראַגען זיא איך הערר אָפפיציר ערווידערטע דיעזע ערראָטהענד, זאָ וויט עס אין מיינער מאַכט שטעהעט וויל איך דיעזע טרייליך בעאַנטוואָרטען.

וואָהער זינד זיא?

איך בין אויס דער שטאַדט אונד געהערע דעם קלאָסטער דער באַרמהערציגען שוועסטערן צו ליריך אַן.

וועלכען נאַמען פיהרען זיא?

מאַן נעננט מיך אים קלאָסטער ליריללא.

זינד זיא אין דער שטאַדט געבאָרען?

דאַס וואָהל ניכט, אַבער זייט איינער פריהעסטען קינדהייט ערלאָגען, פאָן איינער פערשטאָרבענען אָבערין האָרטע איך זאַגען, דאַס איך אין דייטשלאַנד דאַז ליכט דער וועלט ערבליקטע — איינע פריידיגע עמפפינדונג ראָטהעטע זיינע וואַנגען. האַט דיעזע דען אָרט ניכט גענאַננט, וואָ זיא געבאָרען וואורדען?

ניין, דיעזען האַט זיא ניכט גענאַננט, דען עס טיען אַלס וואָללטע זיא מיר דיעזען ניכט נעננען. —

אונד קעננען זיא אין איהרעם געדעכטניס גאַר קיין מערקמאַהל פינדען, אויס וועלכעם דיעזער אָרט זיך ערקעננען ליעסע, פראַגטע ער וויעדער? — —

נור דאַז איינע ערינערע איך איך, דאַס דיעזע שטאַדט אַן איינעם גראָססען פלוססע ליעגט, דעססען נאַמען איך ניכט קעננע. —

וואָללען זיא איינע דאַמע מיר דיא לעטצטע פראַגע בעאַנטוואָרטען: וויא זאָ קאַמען זיא נאָך דער שווייץ?

דיא נאָננע שטוטצטע אונד שוויעג אייניגע אויגענבליקע. בעאַנטוואָרטען זיא מיר דיעזע פראַגע, שפראַך ער אין ביטטענדעם טאָנע: איין גראָססער טהייל מיינער גליקזעליגקייט הענגט פאָן דערזעלבען אַב, זיא זאָללען איבער איין געהייםניס מיר אויפשלוס געבען, וועלכעס אויך פיר זיא פאָן גראָססעם אינטערעססע זיין מאַג. —

נון דא וויר היער אללײן זינד, וויל איך איהנען אללעס זאגען, וואס איך וויס — איך מאג אונגעפעהר פינף יאהרע אלט געוועזען זיין, דא שפיעלטע איך אין דער גאססע. מעהרערע פראָצעססיאָנען גינגען דורך דיא שטראססע. איך ליעף נייגיריג היין, דיעזע צו זעהען, דא וואַרד איך פאָן איינעם אלטען ווייבע ערגריפפען אונד ענטפיהרט — איך שריע אונד וויינטע, עס האלף ניכטס. מאן בערוהיגטע מיך דורך מאנכע שפיעלצייגע אונד זאנפטעס צו־רעדען, איך וואַרד אין דאס קלאָסטער געבראכט, אונד אויך דאָרט ערצאָגען, וואָ איך מיך ביז יעצט בעפינדע. איך וואורדע געטויפט אונד ערהיעלט דען נאמען ליריאַ — איך האבע לאנגע מיינע גוטען עלטערן ניכט פערגעססען, דענקע נאָך דאס אבענדגעבעט, וועלכעס מיינע מוטטער מיך לעהרטע, אונד ווען איך אללײן אין מיינער צעללע מיך ניעדערלעגע, זאָ בעטע איך עס נאָך יעצט מיט אנדאכט.

יעזולט שראנג דער אָפפיציר פאָן זיינעם זיטצע אויף, ערהאָב זיינע הענדע אונד שפראך: אָ, אלגיטיגער ווי דאנקע איך דיר פיר דיעזע וואונ־דע אונד פיר דיעזע שטונדען! דורך דיעזע האבע איך מיינע טהייערע גע־ליעבטע שוועסטער געפונדען — יא מיינע טהייערע דוא ביזט מיינע שוועסטער — אָ, ווי ווערדען זיך אונזערע עלטערן פרייען, ווען זיא דיך נאָך אם לעבען וויססען. — — —

ער ערצעהלטע איהר פאָן דעם גראמען אונד שמערץ, וועלכע איהרע עלטערן דורך דאס פערשווינדען איהרער פערזאָן ליטטען. ער פערהעהלטע איהר אויך ניכט, דאס אויך ער דורך זיינען שריטט זיינען עלטערן פערדרוס אונד קרענקונג פעראורזאכטע, אללײן עס וואר פיגונג גאָטטעס, זאגטע ער הינצו, דאמיט איך דיך פינדע, אין פערגעהען ווערדען מיינע עלטערן מיר פערגעבען, דורך דיינע אויפפינדונג איזט עס אבגעביסט. —

אליס האָרטע איהן גערירט אן, טהרענען דער פריידע בענעטצטען איהרע וואנגען. —

דוא ביזט נון אָהנע דיינען ווילען דער קריסטליכען קירכע צוגעפיהרט וואָרדען — זאגע מיר נון געליעבטע שוועסטער, פינדעסט דוא בערוהיגונג אין דער קריסטליכען רעליגיאָן? מיזט דאס קלאָסטערליכע לעבען דיר אנגענעהם? ערקלערע דיך גאנץ אָפפען, וויר זינד היער אללײן.

וואס דאס ערסטע בעטריפפט ליעבער ברודער, זאָ האבע איך קיינען בעגריף פאָן דעם וואס דוא בערוהיגונג נעננסט. מיינע רעליגיאָן, וויא דיא, וועלכע אין דען קלאָסטערן געלעהרט ווירד, דיא אין טראָקענען געבעטען אונד אבזינגען פאָן ליטאנייען בעשטעהעט, דיא יעדען בליק נאך אָבען פער־ביטהעט, אונד הייכעלייא שטאטט דעמוטה איבט, מיינע רעליגיאָן, וויא זיא אונזער אָלדען לעהרט, דיא יעדען אויפשוואונג דעס גייסטעס העממט, יא איהן קנעכטעט, קאן דיעזע מיינעם פרייגעשאפפענען וועזען בערוהיגונג געוועהרען? —

וואס דען צווייטען טהייל דיינער פראגע בעטריפפט, אָב דאס קלאָסטער־ליכע לעבען מיר בעהאגט? — אָ, זאָ פראגע דען גאלעערענסקלאווען, דער געקעטטעט איזט, אָב ער מיט זיינער לאגע צופריעדען איזט — נייך, טעגל־זאכט, פערראטה, טיראננייא, קנעכטשאפט, אללע לאסטער, דיא דאס וועזענ־

ליבע הערץ ענטעהרען, האבען היער איהרען זיטץ, איך האבע דאז אללעס עאַ־
ספונדען אונד אויף איינעם לאגער מין טיעפסטער נאכט בעווײנט.

גענוג איינע שוועסטער! זאגטע יאקאב ט׳עף בעוועגט, ווילסט דוא
מין דען טאָט דער רעליגיאָן דיינער פֿעטער לוריקקעהרען אונד פֿרייא
זיין?

אָב איך וויל? זאגטע זיא, איינען טהייל איינעס לעבענס געבע איך
דארום, אום דען סקלאווענבאנדען לו ענטקאָממען אונד פֿרייא אטהמען לו
קאָננען. — —

איך ברויכע ניכטס מעהר איינע שוועסטער! געהע נון דיינעם בע־
רופֿע נאך, פֿערטראַפֿע לינדערונג מאנכען אונגליקליכען קריעגער אונד בע־
זאָרגע איך מאָרגען ווידער, דאס פֿאָר ניעמאנדען מערקען, וואס לווישען אונז זיך
ענטוויקעלטע, פֿיר דאז וויטערע ווערדע איך זאָרגען. — —

דיא געליעבטען געשוויסטער האטטען זיך געטרעננט — אלס יאקאָב
אלליין וואר, דאכטע ער ערנסטליך נאך, וועלכע טריטטע ער לו מאכען האבע,
אום זיינע שוועסטער לו בעפֿרייען, דאָך פֿערמאָכטע ער ניכט, זיינער בלעסור
וועגען, אן דעמזעלבען טאגע אויסלוגעהען — דען אנדערן מאָרגען בעזאכטע
דיא האָכהערליגע גענעראלאספֿרויא דיא פֿערוואונדעטען אָספֿילירע אונד זאָ־
דאטען. יעדעם באָטה זיא אויס רייכער מילטעלליעבע ערקוויקונג, הילפֿע
אונד טראָסט. דיא אונגליקליך בעזיעגטען גאלטען איהר גלייך אלס איהרע
לאנדסלייטע. זיא בזאכטע אויך אונזערן יאקאָב, אונד פֿרייעטע זיך, איט איהם
אין איהרער לאנדעססשפראכע אונטערהאלטען לו קאָננען; זיא ערקונדיגטע
זיך נאך זיינעם געבורטסאָרטע, נאך זיינען פֿאמיליענפֿערהעלטניססען. בייא
דיעזער געלעגענהייט ערלעהלטע ער איהר גאנץ גענויא אללע פֿאָרפֿאללע, אונד
באטה ענדליך אום טוטץ פֿיר זיינע שוועסטער אונד איהרע בעפֿאָרדערונג נאך
פֿראנקפֿורט אם מאין. — אויך איך ליעהע דיא זעהנזוכט נאך איינער
פֿאטערשטאדט, איינע איסיאָן איזט בעענדיגעט, איך בין קריעגסאונפֿעהיג
געמאכט אונד מעכטע נון אין דעם לאנדע לעבען, וואָ איך דאז ליכט דער
וועלט ערבליקטע. — דיא עדלע פֿרויא וואר דורך דיעזע ערלעהלונג לו
טהרעננען גערירהט.

ווא הייסט איהרע שוועסטער, אונד וועלכעם אָרדען געהאָרט זיא אן?
פֿראגטע זאנפֿט דיא עדלע פֿרויא.

זיא הייסט ליריאַ, אונד געהאָרט לו דעם קלאָסטער דער בארמהער־
ליגען שוועסטערן לו ליריך. —

זיא רייכטע איהם וואָהלוואָללענד איהרע האנד אונד פֿעליעס איהן איט
דעם פֿערשפרעכען, זיינעם פֿערלאנגען אין מעגליך קורלער לייט נאכלו־
קאָממען. — —

נאך לוויא טאגען ערהיעלט יאקאָב פֿאָן דער גענעראלאספֿרויא פֿאָל־
גענדעס שרייבען:

הערר אָפֿפֿיליר!

איהרע שוועסטער, איינע טוטלכעפֿאָהלענע, בעפֿינדעט זיך בערייטס
אויף דעם וועגע נאך פֿראנקפֿורט אם מאין — איך האבע זעלבע איינער
שוועסטער דער האָפֿלעטהין קאָנלאָף הערפֿליך עמפֿפֿאָהלען, זאָ באלד עס
איהרע געזונדהייטסאומשטענדע ערלויבען, אונד זיא אבלולייזען גענייגט זינד,

האבען זיא זיך אן דען אדוואקאטען איינעס אמטעס, העררן פֿאבער צו מעלדען, וועלכער איהרע בעפֿאָרדערונג נאך פֿראנקפֿורט בעווערקשטעלליגען ווירד — מיט אכטונג איהרע פֿריינדין

אדעלע ראָזענבערג.

אונד קוים ווארען אכט טאגע פֿערשטריכען, זאָ טראט יאקאָב, זעלבסט געגען דען ווילען זיינעס אלטעס דיא רייזע נאך פֿראנקפֿורט אן. דאָרט קוים אנגעלאנגט, ערקונדיגטע ער זיך נאך זיינען עלטערן, ערפֿוהר אבער צו זיינער גראָסטען בעטריבניס, דאס דיעזע נאך זיינער ענטפֿערנונג נאך פֿראנקרייך געצאָגען, אונד אין ווערזאיללע, וואָ זיא זיך ניעדערגעלאססען, באלד דאראויף בײדע געשטאָרבען ווערען. —

יאקאָב, וועלכער וועהרענד זיינער קריעגסדיענסטצייט זיך אייניגע הונדערט טהאלער ערוואָרבען, ענטשלאָס זיך, דיעזע צור אויסשטאטטונג זיינער שוועסטער צו פֿערווענדען. פֿאָרלייפֿיג ליעס ער זיא דורך איינע פֿראָמע פֿרויא אין דען פּפֿליכטען איינעס פֿראָמען יידישען ווייבעס אונטערווייזען — ער זעלבסט זוכטע זיך דיא צייט צו פֿערקירצען אינדעם ער זיינע ערלעבניססע אונד רייכע ערפֿאהרונגען אויפֿצייכנעטע, אויס וועלכען געגענווערטיגע ערצעהלונג געצאָגען וואורדע.

ענדע.

אין דער פערלאגס בוכהאנדלונג מ. ע. לעווי'ס זאָהן אין בודא־פעסט קאָניגסגאססע נר. 2. זינד זאָעבען ערשיענען:

טויזענד אונד איינע נאכט. אונטערהאלטענדע ערצעהלונג פון געזעלשאפטליכען פערגניגען אונד אונגעוועהנטען לייטפערטיגע ליעב, יידיש־דייטש, 790 זייטען שטארק געבונדען	2 fl. 50 kr.
בנות ציון, מייסע בילדונגס אונד אונטערהאלטונגסשריפט גוט אונד ניטצליך	„ 20 .—
ישעשוע נע', מייסע לעהררייכע יידיש־דייטשעס לעזעבוך . . .	„ 10 .—
מגילה איכה, ביאגראפיע דעס בעריהמטען תוספות יום טוב, ראבבינער לו פראג	„ 20 .—
געשיכטע דעס קויפמאן פאָן ווענדיג ר' בנימין הסראי	„ 10 .—
תרגום שני פאָן מגילת אסתר	„ 10 .—
חורבן בית המקדש	„ 10 .—
געשיכטע פאָן דעם פאלשען משיח שבתי צבי	„ 10 .—
תם וישר יידישע געשיכטען אויס דער תורה	„ 60 .—
קב הישר . . . די	„ 60 .—
גדולת יוסף געשיכטען	„ 50 .
גזירת טירנויא, דיא פערטרייבונג דער יהודים אויס טירנויא .	„ 10 .—
דאס ערסטע פינגע איינעם ראבבי	„ 10 .—
הגדה לליל שכורים אונטערהאלטענד פיר פורים	„ 20 .—
געשיכטע דעס נתן החכם	„ 10 .—
דיא פערווינשטע 3 בחורים	„ 10 .—
משניות מיט יידיש־דייטש איבערזעטצונג יעדעס טהייל . . ,	„ 60 .—

נייע געשיכטען זינד ערשיענען:

ר' נחום דער ליינוועבער אונד דער הונדסזאטלער	„ 10 .—
דיא ארמע הארפענשפיעלערין אָדער וויא גאָטט דיא טוגענד בעלאָהנט	„ 10 .—
געשיכטע דער יהודים, איינע וואהרע ערצעהלונג (נייא אויפגעלעגט)	„ 10 .—
טויזענד אונד איין טאג (נייא אויפגעלעגט)	„ 10 .—
געשיכטע דער שרה בהור (נייא אויפגעלעגט)	„ 10 .—